

Radomska, Ilona / Radomski, Grzegorz

Wychowanie społeczne w Gimnazjum im. Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego w Sierpcu w latach 1932-1939

Notatki Płockie 45/3-184, 25-29

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

kartkowego; "Monitor Polski" 1934, nr 6 z 5 I, poz. 12, s. 1.
⁶⁹ Adam Koc (1851 - 1969), działacz niepodległościowy, w latach 1914-1917 w POW i Legionach Polskich, od 1918 w WP w MSWojsk. i sztabach, płk dypl. z 1924 r., poseł BBWR 1928 - 1936, red. nac. "Głosu Prawdy" i "Gazety Polskiej", 1936-1937 prezes Banku Polskiego, 1937-1938 organizator i szef OZN, 1938-1939 senator, od września 1939 na emigracji, 10.-12. 1939 - minister skarbu w rządzie gen. W. Sikorskiego we Francji, po wojnie pozostał na emigracji.
⁷⁰ CAW, akta odznaczeniowe J. Gniazdowskiego; pismo Feliksa Gniazdowskiego z 28 grudnia 1933 r. do Komitetu KN w Warszawie z załączonym odpisem zaświadczenia płk. SG A. Koca z 14 grudnia 1925 r.
71 CAW, akta odznaczeniowe J. Gniazdowskiego, pismo F. Gniazdowskiego z 25 grudnia 1937 r. do Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości w Warszawie
⁷² CAW, inwentarz kartkowy; Akta odznaczeniowe J. Gniaz-

dowskiego, kwestionariusz osobowy z 1938 r.; "Monitor Polski" 1938, nr 177 z 5 sierpnia, s. 1.

⁷³ Rozporządzenie Prezydenta RP z 19 października 1938 r. o Krzyżu i Medalu Niepodległości, [w:] Zbigniew Puchalski, Tadeusz Wawrzyński, Krzyż i Medal Niepodległości. Warszawa 1994, s.77. Tam też podana jest lista odznaczonych KNzM, wśród których wymieniony jest J. Gniazdowski z POW (s. 85) i PPS (s. 90).

⁷⁴ Wanda Bigoszevska, Polskie ordery i odznaczenia, Warszawa 1985, s.44. Szerzej nt. Orderu Odrodzenia Polski i Krzyża Niepodległości zob. - Tamże, s. 56-63 oraz Z. Puchalski, T. Wawrzyński, op.cit.

⁷⁵ R. Rzymkowski, op.cit.

⁷⁶ Np. wzmianki o J. Gniazdowskim zob. - Tomasz Arciszewski, "Pogotowie Bojowe" PPS, "Robotnik" 1928, nr 319 z 11 XI, s. 2; K. Lipiński, Garść wspomnień, "Życie Mazowsza" 1936, nr 2, s. 28.

ILONA RADOMSKA, GRZEGORZ RADOMSKI

WYCHOWANIE SPOŁECZNE W GIMNAZJUM IM. PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ IGNACEGO MOŚCICKIEGO W SIERPCU W LATACH 1932-1939

Wychowanie stało się ważnym elementem polityki z chwilą ukształtowania społeczeństwa masowego. Jego rolę na ziemiach polskich doceniono u schyłku XVIII wieku. Z kolei od zakończenia procesu uwłaszczenia chłopów do chwili odzyskania niepodległości wychowanie było jedną z form realizacji planów przebudowy społecznej. Również społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej było strukturą, która nie akceptowała sama siebie. Własne państwo jak zauważył Krzysztof Kawalec, "[...] okazało się czymś innym niż wcześniejsze jego idealizowane wizerunki. Nie położyło kresu wyzyskowi i krzywdzie, nie czyniło zadość ideałom sprawiedliwości, tolerowało łajdactwo i podejrzaną kariery. Co gorsza, odzyskanie państwa nie zmieniło ludzkich obyczajów, nie uczyniło ich lepszymi"¹. Z kolei w gazecie "Życie Sierpeckie" w 1929 r. zanotowano: "Od zmartwychwstałej Polski wszyscy oczekiwaliśmy wiele, prawie cudu, każdy oczekiwał przede wszystkim poprawy swego bytu. [...] Zdawało się wielu, że w Odrodzonej Polsce zmienią się charaktery ludzkie, że ludzie zmienią się w anioły"². Wszakże formułowane wizje przebudowy różniły się od siebie określeniem miejsca parlamentu, roli administracji państwowej, miejsca Kościoła itp. Różne środowiska podjęły wówczas próbę takiego ukształtowania opinii publicznej, wbrew której nie można rządzić. W szczególności sposób działania wychowawcze były preferowane przez obóz piłsudczykowski. Po zamachu majowym wypracowana przez ten ruch ideologia przybrała miano wychowania państwowego. Obejmowała zarówno ideał wychowawczy, jak i metody sprzyjające jego osiągnięciu, a również uzasadnienie ideału oraz wszelkie aspekty myśli teoretycznej, które go ukształtowały. Ideolodzy sanacyjni traktowali szkołę jako główne ogniwo realizacji tworzonego systemu wychowawczego. Sugerowano

wręcz, że ma być ona "placówką ideową". Niektórzy pedagodzy traktowali życie szkolne jako "fundament takiegoż życia państwowego"³.

Realizację koncepcji wychowawczych w praktyce szkolnej prześledzimy na podstawie działalności Gimnazjum im. Ignacego Mościckiego w Sierpcu. Przy czym zachowane dokumenty pozwalają na dokonanie analizy działań z lat 1932-1939. Wymieniona szkoła powstała jako progimnazjum filologiczne męskie w 1916 r. W 1923 r. dyrektorem szkoły został ksiądz doktor Leon Pomaski. Od tego momentu nastąpił rozwój placówki. W 1927 r. szkoła połączyła się z pensją żeńską Anny Piniarowicz. W 1928 r. uzyskała imię Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego. Placówka utrzymywana przez Koło Polskiej Macierzy Szkolnej od 1930 r. posiadała status państwowej szkoły średniej⁴. W omawianym okresie liczba uczniów utrzymywała się w granicach od 219 do 300. Była to z reguły młodzież mało zamożna, wywodząca się ze środowiska wiejskiego i drobnomieszczańskiego.

Prowadzona przez szkołę działalność wychowawcza znalazła odbicie w zachowanych protokołach posiedzeń Rady Pedagogicznej. W omawianym okresie odbyły się 144 zebrania, więc co najmniej 20 spotkań w ciągu roku.

Jednym z zadań stawianych przed szkołą było wprowadzenie do procesu wychowania kultu osoby Józefa Piłsudskiego jako postaci godnej naśladowania i czci. W sierpeckim gimnazjum realizowano to zalecenie poprzez uroczyste obchody imienin Marszałka. Natomiast po śmierci Piłsudskiego opracowano program uczczenia jego pamięci. Został on zaprezentowany podczas posiedzenia Rady Pedagogicznej 16 września 1935 r. przez nauczycielkę języka polskiego Zofię Ga-

kęską. Jako wychowawczynie klasy ósmej zaproponowała poznanie pism Marszałka. Realizacja powyższego projektu odbywałaby się następująco: samodzielne zapoznanie się młodzieży z odpowiednimi rozdziałami, wspólne odczytanie ważniejszych fragmentów, dyskusja, zaprotokołowanie rezultatu i wcielenie przyjętych postulatów w życie. Ogólne hasło brzmiało: Odpowiedzialność przed duchem Marszałka.

Z. Gałęska przedstawiła szczegółowy program zajęć:

- 17 IX 1935 r. Lekcja wychowawcza pod hasłem "Bądźmy karni".

- 29 IX 1935 r. Zapoznanie się z przemówieniem J. Piłsudskiego wygłoszonym na otwarciu Sejmu Ustawodawczego.

- 14 X 1935 r. Szanujmy człowieka - wykorzystanie wspomnień Marszałka o G. Narutowiczu i przemówienia na bankiecie w hotelu "Bristol".

- 30 X 1935 r. Dyskusja o zasłudze i obowiązku na podstawie przemówienia na bankiecie w Krakowie /30 VII 1916/.

- 15 XI 1935 r. Szanujmy wolność. Fragmenty rozdziałów "Niewola", "Bunt w Irkucku", "Rusyfikacja".

- 30 XI 1935 r. Historia walk o niepodległość - fragmenty rozdziału "O polskim ruchu strzeleckim", przemówienie z okazji wprowadzenia orderu Virtuti Militari.

- 15 I 1936 r. Kochajmy mowę, literaturę ojczystą i jej wielkich twórców - wykorzystanie tekstów: "W sprawie pomnika Adama Mickiewicza", "Przemówienie na Wawelu z okazji pogrzebu Słowackiego".

- 30 I 1936 r. Kochajmy całą Polskę - fragmenty "Sprawy wileńska", "Przemówienie na zjeździe legionów w Wilnie 1928 r."

- 29 II 1936 r. Kochajmy wiedzę. Mowa na otwarciu uniwersytetu w Wilnie. Przemówienie w uniwersytecie w Krakowie.

- 15 III 1936 r. Kochajmy Boga - "Wspomnienie o Druskiennikach".

- 30 III 1936 r. Odczuwajmy szczęście odrodzenia - "O śmiechu odrodzenia", "Bajka o żabie"⁵.

Obok Piłsudskiego postacią szczególnie cenioną w sierpeckim gimnazjum był Ignacy Mościcki. Corocznie, w szczególny sposób obchodzono dzień jego imienin.

W 1936 roku program uroczystości zaplanowano w następujący sposób:

A/ orkiestra gimnazjalna odegra hymn narodowy,

B/ słowo wstępne wypowie ks. Dyrektor,

C/ prezesi wszystkich organizacji działających na terenie szkoły złożą sprawozdanie z pracy,

D/ referat "Władza Prezydenta Rzeczypospolitej według konstytucji marcowej i kwietniowej" wygłosi uczeń klasy siódmej,

E/ deklamacje, śpiew, muzyka.

Uroczystość zakończy odśpiewanie "Pierwszej Brygady".

Dzień imienin prezydenta - 1 lutego - świętowano w podobny sposób również w następnych latach. Świadczą o tym chociażby plan uroczystości z roku 1938.

W praktyce szkolnej nie uwzględniano natomiast za-

zwyczaj postaci Edwarda Rydza-Śmigłego. Jedynie w trakcie obchodów odzyskania niepodległości w 1936 r. referat pt. "Życie i czyny inspektora Sił Zbrojnych generała Rydza-Śmigłego" wygłosił uczeń klasy ósmej Mrozowski⁶. Z kolei w 1935 r. program uroczystości z okazji odzyskania niepodległości składał się z referatów okolicznościowych, patriotycznych pieśni oraz deklamacji.

Uroczystości, którym nadawano szczególny charakter, niewątpliwie wpływały w istotny sposób na budzenie szacunku wobec reprezentantów państwa. Ocena tych działań, dokonywana przez wizytatorów była bardzo wysoka.

Innym z zadań stawianych szkole było wyrobienie w uczniach kardynalnych cnót państwowych, do których zaliczano przede wszystkim ideowość, patriotyzm, umiejętność podporządkowania osobistego i grupowego interesu interesom państwa, silną wolę, wytrwałość, zdyscyplinowanie, samodzielność, odpowiedzialność, zaangażowanie w życie zbiorowe, pracowitość oraz posłuszeństwo wobec rządu uosabianego przez kierownictwo partyjno-polityczne. Celem szkoły miało być także nauczenie szacunku dla wszystkiego, co dotyczy państwa, np. dla symboli narodowych i państwowych oraz jego reprezentantów. Należało uświadomić uczniom istotę organizacji państwa i ich obowiązków względem niego. Istotne było też zacieranie różnic ideowych między dziećmi i młodzieżą wywodzącą się z różnych środowisk, klas i warstw społecznych⁷.

Przedstawione założenia starano się realizować przez odpowiednią aktualizację celów nauczania. Ważną rolę w tym zakresie przypisywano nauce historii. Referat odnoszący się do tego zagadnienia przedstawiła Maria Kwiatkowska podczas posiedzenia Rady Pedagogicznej gimnazjum w dniu 6 marca 1936 r. W trakcie wystąpienia zaakcentowała m.in. sprawę wychowania państwowego. Stwierdziła, iż przedmiot "[...] uczy o państwie i społeczeństwie, rozważa problemy kultury, polityki i gospodarki; budzi w wychowankach zmysł społeczny, uzasadnia rolę państwa, jako najwyższej organizacji, uczy podporządkowania się jednostek interesom państwa". Prelegentka podkreśliła znaczenie wychowania obywatelskiego występujące wśród państw starożytnych. Akcentowała znaczenie idei Marszałka Piłsudskiego. Wśród zagadnień konstytucyjnych na pierwszy plan wysunęła sprawę tolerancji religijnej. Stąd wynikać miało założenie wychowawcze, konieczność współżycia z mniejszościami narodowymi i łagodzenie tarć wewnętrznych. Ten aspekt wzbudzał jednak pewne kontrowersje. Podczas innego posiedzenia Rady jeden z wykładowców profesor Kwaśniewski podkreślał destrukcyjne działanie mniejszości, domagając się zastosowania wobec nich szczególnych środków. Wszakże na podstawie analizy protokołów można stwierdzić, iż większość nauczycieli sierpeckiego gimnazjum opowiadała się za tolerancją wyznaniową i eksponowała wspólnotę z interesami mniejszości na gruncie wspólnego państwa. Postawa ta miała szczególne znaczenie w okresie narastania niechęci wobec mniejszości.

W Sierpcu wyraźnie antysemicki program głosił m.in.

miejscowy oddział Obozu Wielkiej Polski oraz Stronnictwo Narodowe⁸. Przykładowo 6 grudnia 1932 r. członkowie OWP wywołali zajęcia, w rezultacie których pobili sześć osób⁹.

Po 1935 r. podjęto próbę zespolenia wychowania narodowego i państwowego. W sierpeckim gimnazjum pierwsze przejawy nowych tendencji można odszukać w przygotowanym planie wychowawczym na rok szkolny 1938/1939. Powoływano się w tym wypadku na przemówienie radiowe Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Wojciecha Świątosławskiego. Stwierdzano, iż w młodzieży ma się wyrobić przekonanie, że nie tylko jej obowiązkiem jest utrzymać dotychczasową narodową spuściznę, ale ją jeszcze pomnożyć i pomnożoną przekazać przyszłym pokoleniom. W związku z tym hasło wychowawcze szkoły na rok szkolny 1938/39 brzmiało: "Twoja codzienna praca buduje potęgę Polski"¹⁰. Założenie wzbudziło życzliwe zainteresowanie wizytatorów. Obawiali się jednak o praktyczną stronę jego realizacji. Problem ten omówiono podczas zebrania Rady w dniu 25 X 1938 r. Profesor Ulanowski stwierdził, iż na pierwszy plan wysunął pracę ucznia nad sobą. Ucząc się dla siebie młodzież uczy się i dla państwa, któremu potrzebne są jednostki z charakterem niezależne materialnie. Z kolei H. Paschke na godzinach wychowawczych kładzie szczególny nacisk na pracę społeczną, która przygotowuje do służby dla państwa. Profesor Gałęska poleciła opracować uczniom referaty dotyczące związku pracy codziennej z pracą dla państwa. Przeprowadzała również ankietę dotyczącą rozumienia hasła szkoły przez młodzież. Jej efekty oceniała bardzo wysoko. W podsumowaniu ksiądz doktor zalecał: "Przy nadarżającej się sposobności dawać przykłady ludzi nauki, którzy doszli do wielkich rezultatów dzięki wielkim trudom i pracy. W klasach starszych młodzież musi zrozumieć, że praca nie jest przekleństwem, ale błogosławieństwem życia i obowiązkiem każdego.

To jest chrześcijański pogląd na pracę, która jest nawet nakazana przez naszą konstytucję. Uczeń musi wiedzieć, że jego praca, jeśli ma coś zbudować, powinna być sumienna - a więc lekcje ma przygotować solidnie"¹¹. Wyrażone w dyskusji postulaty korelowały z przedstawioną przez Irenę Posseltówną formułą "przygotowanie do życia i życia dla życia". Podobne zagadnienia uwzględniła Hanna Pohoska w pracy "Wychowanie obywatelsko-państwowe"¹². Wprawdzie w dyskusji nie powoływano się na żadną z tych prac, tym niemniej nauczyciele sierpeckiego gimnazjum doskonale orientowali się w nowych trendach i zaleceniach ministerialnych starając się realizować je w praktyce. Zapewne w części było to efektem zarówno samodzielnej pracy, jak również kontaktów z nauczycielami z innych ośrodków. Przykładowo Zofia Gałęska brała udział w kursie polonistów, który odbył się w Warszawie w dniach od 3 do 11 kwietnia 1933 r., natomiast M. Tołkaczewska w zjeździe neofilologów w Krakowie 10-12 kwietnia 1933 r. Z kolei ks. dr L. Pomaski uczestniczył niejednokrotnie w zjazdach dyrektorów odbywających się w Warszawie. Warto też zasygnalizować, iż nauczy-

ciele sierpeckiego gimnazjum posiadali wysokie kwalifikacje i praktykę pedagogiczną. Stefan Tamowski, nauczyciel plastyki, pracował wcześniej w gimnazjum im. Elizy Orzeszkowej w Wilnie, Hanna Paschke w gimnazjum im. Anny Wazówny w Warszawie, Henryk Gomulicki w gimnazjach w Skierniewicach, Warszawie i Pruszkowie. Bardzo często uczestniczono w pokazowych lekcjach odbywających się w Płocku i Gostyninie. Podczas posiedzenia Rady 25 lutego 1936 r. M. Kwiatkowska złożyła sprawozdanie z lekcji historii, która odbyła się 3 lutego 1936 r. w Gimnazjum im. Stanisława Małachowskiego. Tematem lekcji była "Wojna polsko-rosyjska 1831 r." Cel wychowawczy - pobudzenie męstwa. Lekcję oceniono bardzo wysoko. Z kolei profesor Wiśniewski brał udział w pokazowej lekcji geografii, która odbyła się w kwietniu 1934 r., w Gimnazjum im. Stanisława Małachowskiego w Płocku. W protokole szkolnym zapisano: "Lekcją stanowiła wycieczka w celach zapoznania z krajobrazem i naprowadzenia młodzieży do tego, co mają robić na następnej lekcji w klasie. Temat: "Budowa geologiczna Mazowsza płockiego na przekroju Wisła - Płock". Młodzież badała glebę, jej pochodzenie i rodzaj. Potem nastąpiło przejście od części fizjograficznej do pracy ludzkiej. Młodzież udała się do cegielni i tam oglądała prace przy wyrabianiu cegły. W aktualizacji uwzględniono ile cegły potrzeba na budowę domu, koszty budowy, a następnie powiązano z budową szkół powszechnych i składkami młodzieży na ten cel"¹³. Stefan Tamowski w listopadzie 1937 r. zwiedzał wzorcowo urządzonej pracownię zajęć praktycznych w Gimnazjum im. św. Stanisława Kostki w Płocku.

Ksiądz prefekt Piotr Dudziec w dniach 16-18 stycznia 1939 r. przebywał na zjeździe diecezjalnym katechetów w Płocku. Poruszono wówczas m.in. problem egzaminu maturalnego z religii, a także zagadnienia związane z tematyką misyjną¹⁴. Natomiast Genowefa Sobczyńska i Henryk Gomulicki brali udział w konferencji nauczycieli wychowania fizycznego okręgu warszawskiego, która odbyła się w Warszawie w dniach 7-8 marca 1938 r. W jej trakcie podkreślano znaczenie wychowania fizycznego dla obronności kraju. Referat poświęcony temu zagadnieniu wygłosiła G. Sobczyńska już wcześniej na posiedzeniu Rady 18 stycznia 1938 r. Podkreśliła, iż ćwiczenia porządkowe wyrabiają dyscyplinę i karność, ćwiczenia koordynacyjne równowagę psychiczną, ćwiczenia terenowe zaradność, orientację i reakcję, lekkoatletyka maksymalne granice sprawności, pływanie ćwiczy i hartuje, sporty zimowe ćwiczą przytomność i zimną krew, jazda konna ma duży związek z wyszkoleniem wojskowym. Referat spotkał się z ogólnym uznaniem. Podobne zagadnienie zostało zaprezentowane przez H. Gomulickiego 16 grudnia 1932 r. w referacie "Wychowanie fizyczne podstawą wychowania państwowego". Z kolei rolę geografii w wychowaniu obywatelsko-państwowym przedstawiła Zofia Przedpętska 14 lutego 1933 r., natomiast problem aktualizacji na lekcjach języka łacińskiego omówił Aleksander Wyczałkowski. Wskazał, iż w klasie V - "wojny punickie dały sposobność do wpojenia młodzieży obowiązków względem państwa". Zdaniem p. Widortówny

młodzież w ten sposób zda sobie sprawę, że wskazówki i hasła wychowawcze nauczycieli nie są czymś odebranym od życia, niewykonalnym, a wręcz przeciwnie - były znane już w starożytności.

Nauczyciele sierpeckiego gimnazjum dzielili się swoimi doświadczeniami z kolegami z innych placówek. Na zjeździe dyrektorów szkół średnich z Płocka, Sierpca, Gostynina i Kutna, odbytym w dniach 9-10 lutego 1938 r. w Płocku, referat wygłosił dyrektor ks. L. Pomaski. Jego tytuł brzmiał: "Przygotowanie w szkole średniej do obrony kraju przez wychowanie młodzieży". Prelegent poruszył następujące zagadnienia: położenie geograficzne Polski, otwarte granice, zaborczość sąsiadów, militarny charakter szkół średnich i wyższych w Rosji Sowieckiej i Niemczech. Podkreślił, iż należy zająć krytyczne stanowisko względem niezdrowego pacyfizmu, który może uspić czujność narodu polskiego. Omówione przykłady pracy nauczycieli odnoszą się do roli poszczególnych przedmiotów w wychowaniu społecznym. Inną metodą wpajania młodzieży szkolnej kultury pracy oraz ideowego i praktycznego przygotowania uczniów do obronności kraju miała stać się praca zespołowa i wychowanie w zespole. Jedną z form realizacji tego postulatu było rozwijanie pracy organizacji młodzieżowych. W trakcie posiedzenia Rady 11 marca 1935 r. wizatorka zaproponowała powołanie do życia samorządu szkolnego. Realizację tego założenia rozpoczęto w roku szkolnym 1935/36. Odpowiedni projekt został przedstawiony przez ks. prefekta Golona 2 października 1935 r. Referent stwierdził: "W najogólniejszym znaczeniu przez samorząd szkolny należy rozumieć przekazanie przez szkołę całości spraw wychowawczych młodzieży". Podkreślał możliwość ukształtowania kadr elity społecznej: "Samorząd obejmujący szereg klas wydobywa w pracy zbiorowej na światło dzienne jednostki bardziej wartościowe, często na terenie klasy niewidoczne. Ze względu bowiem na to, że więcej oczu patrzy i krytykuje organizację - samorząd klasowy stwarza większe poczucie odpowiedzialności, pobudza ogół młodzieży do produktywnego działania, wchodzi tu w grę nie ambicja jednostki, lecz ambicja zbiorowa". Spośród innych organizacji warto wymienić harcerstwo, sodalicje mariańskie, Ligę Morską i Kolonialną, Ligę Obrony Powietrznej Państwa, Przynależenie Wojskowe Kobiet, Straż Przednią, Polski Czerwony Krzyż. Ostatnia z wymienionych organizacji dbała przede wszystkim o higienę na terenie szkoły. Opiekowała się także jedną biedną rodziną w Sierpcu, pomagała szkole powszechnej w Poznance na Wołyniu. Praca koła Ligi Morskiej ograniczała się do w zasadzie do prenumeraty czasopisma "Polska na Morzu".

Nieco aktywniej przebiegała praca kół harcerskich. Zgodnie ze sprawozdaniem z dnia 16 lutego 1938 r. drużyna harcerska liczyła 19 członkiń. Hasłem pracy drużyny było: "Wyróżniaj się karnością". Zbiórki całej drużyny odbywały się raz w miesiącu, zastępów raz w tygodniu. Drużyna urządziła "ognisko", loterię fantową, a także szereg wycieczek do okolicznych lasów. Drużyna chłopców liczyła 32 druhów. Dwunastu z nich brało udział w okresie wakacji w 1937 r. w obozie letnim

w Dziektarzewie pod Płońskiem. Drużyna zorganizowała trzy wycieczki w okolice Sierpca. W zastępach ogłoszono konkursy mające na celu wyrobienie punktualności, czystości, dobrego sprawowania itp. Natomiast w wakacyjnym gimnazjalnym kursie przysposobienia wojskowego w Łącku (1936 r.) brało udział kilku uczniów z Sierpca. Kierownik tego kursu porucznik Grzywiński, młodzież sierpeckiej szkoły ocenił wyżej niż młodzież z Płocka i Gostynina. Z kolei sodalicja żeńska liczyła w wymienionym wyżej okresie 31 członkiń, męska natomiast 18 członków. Obie sodalicje odbywały zebrania, podczas których wygłaszano referaty oparte na artykułach z prasy katolickiej, np. "Pod znakiem Maryi". Analiza zachowanych dokumentów pozwala na stwierdzenie o wysokiej randze jaką nadawano wychowaniu religijnemu. Dyrektor szkoły konstatował: "Podstawą wychowania we wszystkich klasach musi być wychowanie religijno-moralne, każdego wychowawcę obowiązuje etyka chrześcijańska"¹⁵. Hasło szkoły w 1937 r. brzmiało: "Pracuj nad sobą i służ bliźniemu". Z wielu akcji społecznych, które służyły realizacji wymienionego celu wymienimy przykładowo działalność powołanego 22 września 1933 r. koła Towarzystwa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych. Personel przeznaczał na ten cel 4 złote rocznie, młodzież zaś 10 groszy miesięcznie.

W niniejszym szkicu zwrócono uwagę na wychowanie społeczne. Warto wszakże zasygnalizować, iż w pracy wychowawczej sierpeckiego gimnazjum zwracano też uwagę na psychologiczne aspekty dojrzewania. Referat poświęcony temu zagadnieniu został zaprezentowany na posiedzeniu Rady Pedagogicznej 25 listopada 1937 r. przez profesor Marię Kwiatkowską. Na uwagę zasługuje szeroka baza źródłowa wykorzystana przez prelegentkę. Korzystała z następujących opracowań H. Baley, Zarys psychologii w związku z rozwojem psychiki dziecka. Warszawa 1933; Jan Mucha, Rozwój psychiczny młodzieży a praca szkolna. Warszawa 1932; Ks. Fr. Sawicki, Życie ludzkie. Poznań 1936; Wanda Ptaszyńska, Wiek dojrzewania. Warszawa 1937.

W dyskusji po referacie wyłonilo się zagadnienie praktycznej realizacji założeń teoretycznych. Dyrektor zalecił, aby usuwać z lektury uczniów takie książki, które mają momenty obraźliwe, by nie zaogniać młodej wyobraźni". Systematycznie też dokonywano kontroli stancji uczniowskich. Podczas posiedzenia Rady 25 listopada 1938 r. ksiądz prefekt Piotr Dudziec poruszył problem chodzenia młodzieży do kina na nieodpowiednie filmy. Ksiądz dyrektor postanowił omówić ten problem z właścicielem kina¹⁶. Wychowanie społeczne odgrywało w pracy sierpeckiego gimnazjum znaczącą rolę. Było to zresztą zgodne zaleceniami ówczesnych pedagogów. W referacie wygłoszonym w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 13 marca 1931r., Juliusz Balicki stwierdził: "w szkole dzisiejszej nauczanie nie jest celem samym w sobie, jest tylko środkiem do przeprowadzenia celu". Szkoła miała stać się więc z instytucji nauczającej - wychowującej. Wskazania te sierpeccy pedagodzy realizowali w praktyce. Janina Arciszewska-Matuszewska tak wspomina ks.

Leona Pomaskiego: "Nie było też w jego stosunku do uczniów nic z kaznodziejskiego moralizatorstwa, żadnych wzmianek o cnotach, grzechu, zbawieniu wiecznym. Ani Nieba, ani piekła - tylko ta ziemia, na której trzeba uczyć się i uczciwie żyć, tylko ta Polska - najważniejsza i najpierwsza na ziemi"¹⁷. Efekty tych dzia-

łań były zadowalające. Pośrednio świadczą o tym losy absolwentów szkoły. Wielu z nich odegrało znaczącą rolę w lokalnej społeczności. Rezultaty omówionych poczynań objawiły się także w okresie wojny licznym udziałem młodzieży w działalności struktur polskiego państwa podziemnego.

PRZYPISY:

¹ K. Kawalec, *Wizje ustroju państwa w polskiej myśli politycznej lat 1918-1939. Ze studiów nad dziejami polskiej myśli politycznej*. Wrocław 1995, s. 30.

² [b.a.], *Z chwili bieżącej, "Życie Sierpeckie"* 1929, nr 3, s. 1.

³ Patrz szerzej: K. Jakubiak, *Wychowanie państwowe jako ideologia wychowawcza sanacji. Kształtowanie i upowszechnianie w periodycznych wydawnictwach społeczno-kulturalnych i pedagogicznych*. Bydgoszcz 1994.

⁴ Patrz szerzej: *80 lat LO im. mjr. H. Sucharskiego*, opracował zespół pod red. G. Radomskiego. Sierpc, brw.

⁵ Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej 16 IX 1935 r., [w:] *Księga protokołów gimnazjum koedukacyjnego im. Prezydenta Rzeczypospolitej, Profesora Ignacego Mościckiego utrzymywanego przez koło Polskiej Macierzy Szkolnej w Sierpcu*.

⁶ Tamże, protokół nr 7 z dnia 4 XI 1936.

⁷ K. Jakubiak, *Realizacja ideologii wychowawczej sanacji w praktyce szkolnej*, [w:] *Wychowanie a polityka. Tradycje i współczesność*, pod redakcją Witolda Wojdyty i Michała Strzeleckiego. Toruń 1997, s. 111.

⁸ L. Gongola-Guzowski, *On Laws and People /O prawach i ludziach/*, "Notatki Płockie" 1985, nr 3, s. 48.

⁹ M. Sokolnicki, *Przejawy antysemityzmu latach 30. w Płocku (w świetle akt Urzędu Wojewódzkiego Warszawskiego)*, "Notatki Płockie" 1999, nr 2, s. 34.

¹⁰ *Księga protokołów*, op.cit., Protokół nr 2 z 9 XI 1938 r.

¹¹ Tamże, Protokół nr 5 z 25 X 1938 r.

¹² H. Pohoska, *Wychowanie obywatelsko-państwowe*. Warszawa 1931.

¹³ *Księga protokołów*, op.cit., Protokół nr 17 z 30 IV 1934 r.

¹⁴ Tamże, protokół nr 12 z 7 II 1939 r.

¹⁵ Sam ks. Pomaski niejednokrotnie był współorganizatorem uroczystości o charakterze religijnym, m.in. 20 marca 1929 r. wygłosił przemówienie na akademii ku czci papieża Piusa XI. Zob. B., *Akademia ku czci papieża Piusa XI, "Życie Sierpeckie"* 1929, nr 4, s. 3.

¹⁶ *Księga protokołów*, op.cit., Protokół nr 5 z 25 X 1938 r.

¹⁷ *80 lat LO im. mjr. H. Sucharskiego*, op.cit., s. 22.